

Hvordan skal fremtiden se ud for plantebaserede fødekæder, der beskæftiger sig med agrobiodiversitet?

Forbrugere gav input for at undersøge det!

Inden for rammerne af det europæiske projekt DIVINFOOD¹ er der i 2022 blevet afholdt en stor online-undersøgelse, og flere workshops i syv lande (Danmark, Frankrig, Italien, Portugal, Frankrig, Sverige, Schweiz, Ungarn og Italien), for at indsamle forbrugeres holdninger til udviklingen af plantebaserede fødevarekæder i forhold til miljøspørgsmål. I DIVINFOOD betragtes forbrugerne også som borgere, der ikke kun har indflydelse på, hvad der ligger på deres tallerken, men også på, hvad der skal gennemføres i forsyningskæderne, der producerer og leverer fødevarer. Især i relation til tilbagegangen i biodiversitet, havde undersøgelsen og workshoppen til formål at udforme, hvordan agrobiodiversitet² ifølge forbrugerne bør anvendes i fødevareforsyningskæderne, lige fra udvælgelse af plantesorter til markedsføring af plantebaserede fødevarer. Disse udtalelser vil være vejledende for de forsknings- og innovationsaktiviteter, der udvikles i DIVINFOOD-projektet, og vil derudover være kilde til anbefalinger til politiske beslutningstagere, fagfolk samt til ngo'er, forbruger- og borgerorganisationer, der er berørt af nedgangen i biodiversiteten og/eller udviklingen af fødevarekæder.

For at fremme en god forståelse af de stillede spørgsmål i workshoppen, fik deltagerne til at starte med oplysninger om fødevarekæder og mulighederne for anvendelse af agrobiodiversitet. Der blev modtaget i alt ca. 2400 bidrag fra onlineundersøgelsen, og workshoppen samlede ca. 100 deltagere. Selv om visse kategorier af køn, alder, socioøkonomiske grupper og boligområder var lidt overrepræsenterede, afspejler de indsamlede svar en stor mangfoldighed af personer fra fire regioner i Europa (Nord-, Syd-, Vest- og Centraleuropa). DIVINFOOD-holdet er meget taknemmeligt over for alle disse bidragsydere og understreger, at DIVINFOOD-projektet er åbent

¹ "Samkonstruktion af interaktive korte og mellemlange fødevarekæder for at værdsætte agrobiodiversitet i sunde plantebaserede fødevarer". Dette projekt er finansielt støttet af Europa-Kommissionens Horizon 2020 forsknings- og innovationsprogram under godkendelsesnummer 101000383. Det involverer forskere, landmandsorganisationer, små fødevarevirksomheder, organisationer for landbrug og udvikling af landdistrikter, tekniske institutter, forbrugersammenslutninger, restaurationsforeninger, lokale myndigheder og open source-udviklere. Yderligere oplysninger findes på følgende websted: <https://divinfood.eu>

² Agrobiodiversitet er den del af biodiversiteten, som er en ressource for landbrugsproduktionen. Den omfatter alle plantearter og -sorter, der anvendes til at producere fødevarer.

for alle interesserede aktører, der ønsker at deltage. Vi præsenterer de vigtigste resultater nedenfor og deres konsekvenser for forskning, innovationer og politikker.

En fælles bekymring med hensyn til biodiversitet, som dog ikke er bestemmende for madvaner

Forsvindingen af visse plante- eller dyrearter, som er en del af nedgangen i agrobiodiversiteten, var et vigtigt problem for respondenterne: ud af syv problemer i forbindelse med miljøforringelse blev det af 41 % af respondenterne (ud af i alt 2375 svar) nævnt som deres første eller andet valg efter klimaændringerne (71 %) og forurening af vand, søer og floder (43 %). Desuden er støtte til fødevareproduktion, der bidrager til bevarelse af oversete og underudnyttede sorter, blevet nævnt af 31 % af respondenterne (ud af i alt 1724 svar) som deres første, andet eller tredje valg blandt 10 virkninger. Under hensyntagen til alle svarene, er denne virkning således placeret på fjerdepladsen efter bidraget til forbrugernes sundhed, den positive indvirkning på klimaet og bidraget til udvikling af landdistrikterne.

Kun mindre end 20 % af respondenterne angav dog, at de valgte et fødevareprodukt i forhold til de plantesorter eller dyreracer, det kommer fra. Præsentationen af et billede af en pakke med mel fremstillet af gamle hvedesorter bekræftede, at respondenterne ikke er særlig interesserede i de sorter, som melet er fremstillet af. Desuden var det vanskeligt for de fleste respondenter at angive de arter og sorter af planter, der indgår i den sidste ret, de har spist.

Der er udbredte fælles præferencer med hensyn til anvendelsen af agrobiodiversitet i fødevarekæderne, undtagen i forbindelse med informationsspørgsmål

Respondenterne i onlineundersøgelsen og deltagerne i workshopperne blev bedt om at vurdere forskellige muligheder for anvendelse af agrobiodiversitet i fødevarekæderne på en skala fra "fremragende" til "dårlig" eller "afvisende". For hvert trin i værdikæden blev respondenterne ikke bedt om at vælge, men om at vurdere både den "konventionelle" mulighed, som er den mest almindeligt anvendte i fødevarekæderne, og en anden "alternativ" mulighed.

Mere end 80 % af respondenterne vurderede, at det var positivt at producere fødevarer fra lokalt udvalgte og/eller traditionelle plantesorter, at anvende økologisk mærkede produktionsmetoder og minimale forarbejdningsmetoder samt at sælge fødevarer fra landmænd eller små forarbejdningsvirksomheder fra deres region - alt sammen muligheder, der betragtes som alternative. På den anden side vurderede kun ca. 40 % de konventionelle muligheder, der normalt anvendes i fødevarekæderne, som f.eks. produktion af fødevarer af nye sorter eller salg af fødevarer i supermarkeder, positivt. Desuden var der ikke enighed om, hvordan oplysninger om de plantearter, der anvendes i fødevarer, bør gives. Især brugen af digitale applikationer til at give oplysninger, der ses som et alternativ til at præsentere oplysninger på emballagen, fik meget blandede vurderinger.

I onlineundersøgelsen viste det sig, at evalueringsscoren ikke var afhængig af respondentens socioøkonomiske gruppe, uddannelsesniveau og bopælsområde (by/land). Uden at sætte

spørgsmålstegn ved de overvejende positive holdninger til alternative muligheder, syntes evalueringerne at være mere påvirket af alder og land:

- Unge respondenter og respondenter fra Portugal var mere positive end de øvrige respondenter over for både konventionelle og alternative muligheder for at anvende agrobiodiversitet i fødevarer,
- Ældre respondenter og respondenter fra Danmark og Ungarn var mindre positive end de øvrige respondenter over for alternative muligheder,
- Respondenterne fra Frankrig var mere positive end de andre over for disse alternative muligheder.

Workshopperne gav mulighed for yderligere at drøfte mulighederne for anvendelse af agrobiodiversitet i fødevarekæderne med fokus på de underudnyttede plantearter, der er i fokus for DIVINFOOD-projektet, og som stadig kun i ringe grad anvendes i Europa til fødevareproduktion (mindre kornsorter som f.eks. enkorn og bælgplanter). Ligesom i spørgeskema-undersøgelsen vurderede deltagerne de alternative muligheder for anvendelse af agrobiodiversitet i fødevarekæderne positivt. De forklarede dog, at de konventionelle muligheder også er interessante for bestemte grupper (studerende, "gennemsnitlige" forbrugere i byerne) eller netop for at øge brugen af underudnyttede plantearter i fødevarekæderne. Diskussionerne fremhævede i højere grad risikoen for at udvikle elitære og tidskrævende kæder for forbrugere og opfordrede også til at tage hensyn til disse begrænsninger i korte kæder. Deltagerne ønsker under alle omstændigheder at blive informeret om, hvad der sker i fødevarekæderne, men gav udtryk for forskellige forventninger til informationstyper og værktøjer, og i nogle tilfælde var der en modvilje mod brugen af digitale applikationer. I de tilfælde, hvor plantearten endnu ikke er kendt eller forbruges, sagde deltagerne desuden, at de først og fremmest ønsker at få bedre kendskab til dens merværdi, især med hensyn til sundhed/ernæring.

Konsekvenser for forskning, innovation og politikker

Det europæiske forsknings- og innovationsprojekt DIVINFOOD har til formål at udvikle fødevarerforsyningskæder, der værdsætter forsømt og underudnyttet agrobiodiversitet, for og sammen med borgerne og forbrugere, ved at fokusere på kornsorter og bælgplanter, som kun i ringe grad anvendes til menneskeføde i Europa i dag. Bortset fra de små nuancer mellem aldersgrupper og lande blev de fleste af de alternative muligheder for at anvende agrobiodiversitet (som DIVINFOOD planlagde at fokusere på) vurderet positivt af et stort flertal af respondenterne, både i onlineundersøgelsen og i workshopperne, uanset socioøkonomisk gruppe, uddannelsesniveau eller bopælsområde. Forskning, innovationer og politikker vedrørende fødevarekæder skal således styrke valget af lokale/traditionelle frø, økologisk mærkede produktionsmetoder, minimale forarbejdningsmetoder og korte fødevarekæder.

Diskussionen om markedsføringskanaler på workshopperne viste dog, at der er interesse for at udvikle ikke kun korte kæder, men også "mellemkæder". Disse kæder tilbyder produkter i relativt store mængder, som er velidentificerede og af bedre kvalitet end masseproducerede produkter, og som kan findes i konventionelle butikker. Et eksempel på en mellemkæde er en kæde, der tilbyder regionale produkter baseret på kvalitetspecifikationer og sælges i supermarkeder. Der er planlagt arbejde med disse kæder i DIVINFOOD, men det blev ikke klart foreslået i

undersøgelsen. DIVINFOOD-partnerne og alle berørte aktører skal derfor fremhæve og/eller styrke deres bidrag til udviklingen af mellemkæderne.

Brugen af agrobiodiversitet i både korte og mellemlange kæder kræver imidlertid en bred evaluering af dens virkninger for at sikre, at forbrugernes forskellige ønsker opfyldes. Under hensyntagen til forbrugernes og borgernes holdninger, er der i DIVINFOOD (og andre forskningsprojekter) mulighed for, ud fra data der er udarbejdet sammen med lokale aktører, at fremhæve, at støtte til agrobiodiversitetsbaseret produktion også kan bidrage til forbrugernes sundhed, afbødning af klimaændringer og udvikling af landdistrikter.

Desuden er oplysninger om anvendelsen af agrobiodiversitet i fødevarer fortsat et centralt spørgsmål, som kræver flere drøftelser og fælles udformning med borgere og forbrugere. Det virkede ineffektivt at nævne arterne/varianterne på emballagen. DIVINFOOD-projektet skal derfor finde en bedre måde at give oplysninger om fødevarerprodukter, der værdsætter forsømt og underudnyttet agrobiodiversitet. Med hensyn til informationsindholdet understregede drøftelserne på workshopperne vigtigheden af at præsentere virkningerne af anvendelsen af agrobiodiversitet i fødevarer (f.eks. bidraget fra anvendelsen af bælgplanter til at producere sunde fødevarer), og ikke kun anvendelsen af agrobiodiversitet.

I en generel sammenhæng med en faldende biodiversitet er det vigtigt at øge brugen af agrobiodiversitet, som er forsømt og kan forsvinde. Ifølge onlineundersøgelsen er de mest gunstige kanaler for forbrug af nye arter landbrugsmarkeder og restauranter. Derfor bør samarbejdet med disse markeder og med kokke omkring agrobiodiversitetsbaserede fødevarer og opskrifter (som planlagt i DIVINFOOD) virkelig være genstand for en særlig indsats i politik-, innovations- og forskningsprogrammer.

Næste skridt

Resultaterne af denne høring af borgere og forbrugere formidles fra januar 2023 til respondenterne samt til institutionelle og socioøkonomiske aktører (politiske beslutningstagere, aktører i fødevarekæder, ngo'er osv.). Deres fulde integration i DIVINFOOD's aktiviteter er undervejs. For at gå videre end høringen og inddrage dem i projektets beslutninger inviterer DIVINFOOD-teamet forbrugere til at følge og kommentere projektets forskellige faser og udviklinger, samt til at deltage i dets aktiviteter (participatorisk forædling af plantesorter, smagsprøver, fælles udformning af informationsværktøjer osv.)

Kontakter

Hvis du vil vide mere om DIVINFOODs aktiviteter i Danmark (i samarbejde med Sverige), og modtage invitationer til at deltage i dens aktiviteter, bedes du kontakte Inger Bertersen (ICOEL, Innovationscenter for Økologisk Landbrug), iber@icoel.dk, and Katrine Ejlerskov (DVF, Dansk Vegetarisk Forening), katrine.ejlerskov@vegetarisk.dk

For at abonnere på DIVINFOOD-nyhedsbrevet (på engelsk eller dansk), skal du bruge følgende link: <https://divinfood.eu/news-events/>

For at få adgang til den fulde resultatrapport (på engelsk):

<https://zenodo.org/record/7459517#.Y7c2NtWZM2w> (åben adgang)